

Svårt minska offentliga utgifter

Dagens Nyheter den 6 april 2017

Att låta transfereringarna erodera i förhållande till BNP kan tyckas vara ett bekvämt sätt att skapa utrymme för högre försvarsutgifter. Men en sådan urholkning har redan skett. Därför bör vi vara beredda att betala mer skatt.

Min kolumn 28/3 argumenterade för att högre försvarsutgifter bör skatte- och inte lånefinansieras. Den vanligaste reaktionen som jag fått är att det vore bättre att i stället minska andra offentliga utgifter. Det knyter an till den alltid pågående diskussionen om lämpliga nivåer för skatter och offentliga utgifter.

Skatternas andel av BNP är i dag 43,5 procent. Det är betydligt lägre än i början av 2000-talet då kvoten var runt 49 procent. Den svenska skattekvoten är internationellt sett hög, även om flera länder (Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien och Österrike) ligger på samma nivå eller något högre.

Borgerliga sympatisörer och näringslivet har en närmast automatisk reflex att i alla lägen förordade lägre skatter och lägre offentliga utgifter. Vänsteranhängare brukar argumentera för motsatsen. Detta speglar olika värderingar som nationalekonomiskt tänkande inte kan säga mycket om. Ekonomiska beräkningar kan däremot belysa troliga konsekvenser av olika val.

Finansdepartementet, Konjunkturinstitutet och EU-kommissionen gör alla hållbarhetskalkyler för de offentliga finanserna. Man skriver då fram de offentliga utgifterna utifrån olika antaganden. En metod är att sedan beräkna den så kallade S2-indikatorn. Den visar vilken förändring av skattekvoten som behövs för att den offentliga sektorns skuld (eller finansiella nettoförmögenhet) som andel av BNP så småningom ska stabiliseras på någon nivå (som inte behöver sammanfalla med dagens) och alltså inte öka eller minska i all oändlighet. I beräkningarna är de krav på högre offentliga utgifter som en åldrande befolkning innebär centrala.

De senaste kalkylerna har gjorts av Konjunkturinstitutet. Huvudscenariot bygger på antaganden om att olika transfereringar ska ligga kvar på samma nivå i förhållande till lönerna som nu, oförändrad personaltäthet men samtidigt viss standardstegring i offentligt finansierade välfärdstjänster samt att pensionsåldern stiger i takt med medellivslängden. Under dessa förutsättningar kan skatteuttaget enligt S2-beräkningarna förbli oförändrat. Men då är inte nya försvarssatsningar inräknade.

En alternativ beräkning utgår i stället från att den offentliga sektorn ska hålla sin finansiella nettoförmögenhet kvar just på nuvarande nivå (20 procent av BNP) för att därigenom ge oss en tillräcklig buffert inför framtida ekonomiska kriser. Då krävs skattehöjningar på cirka en halv procent av BNP fram till 2040 även utan högre försvarsanslag.

Beräkningarna är förstås osäkra eftersom de bygger på antaganden långt in i framtiden. Konjunkturinstitutets senaste konjunkturrapport gör i stället en kortsiktsanalys fram till 2021. Med antaganden om överskott i de offentliga finanserna på 0,5 procent av BNP landar man då i att det inte behövs några skattehöjningar. Men inte heller här räknar man med större försvarssatsningar.

Ett grundantagande i kalkylerna är att transfereringarna – arbetslöshetsersättningar, barn- och bostadsbidrag, garantipensioner, studiestöd och så vidare – stiger i takt med lönerna. Eftersom det inte finns någon automatisk sådan indexering, kräver det aktiva politiska beslut. Utan sådana förstärks budgeten med automatik. Det beror på att transfereringarna då faller i förhållande till BNP (som ökar ungefär som lönerna) samtidigt som skatteintäkterna (med givna skattesatser) i stort sett följer BNP.

Det kan verka bekvämt att låta tillväxten över tiden erodera transfereringarna i förhållande till BNP och på så sätt skapa utrymme för till exempel högre försvarsutgifter. Men man bör ha klart för sig att en sådan erodering skett redan tidigare. Det är en viktig orsak till de ökade inkomstskillnaderna: andelen relativt fattiga – med en disponibel inkomst under 60 procent av medianen – steg mellan 1995 och 2014 från 8 till 14 procent.

Enligt min mening vore det olyckligt om denna utveckling fortsätter. Tvärtom finns skäl att vända den, även om det skulle innebära något mindre skillnader mellan inkomst av arbete och inkomst av bidrag. Dagens skillnader är så stora att drivkrafterna för arbete ändå skulle förbli starka.

Min slutsats blir att det är svårt att göra minskningar av andra offentliga utgifter som kan finansiera ökade försvarsutgifter med, säg, någon procent av BNP. Även utan nya försvarssatsningar kan vissa skattehöjningar vara motiverade. Hållbarhetsberäkningarna ovan är antagligen för optimistiska. De bortser från att det i många offentliga verksamheter – skola, sjukvård, äldreomsorg, polis och även försvaret – krävs rejäla relativlönehöjningar för att rekrytera personal. Det är också osäkert om de höjningar av pensionsåldern som beräkningarna förutsätter kommer att ske.

Självklart finns alla skäl att försöka spara pengar genom effektiviseringar i offentlig sektor. Men det går inte att bygga bara på sådana förhoppningar om "gratisluncher". Och mer avgiftsfinansiering av välfärdstjänster skulle få betydande negativa fördelningseffekter. Därför bör vi vara beredda att betala mer skatt om vi vill ha ett starkare försvar.

Lars Calmfors